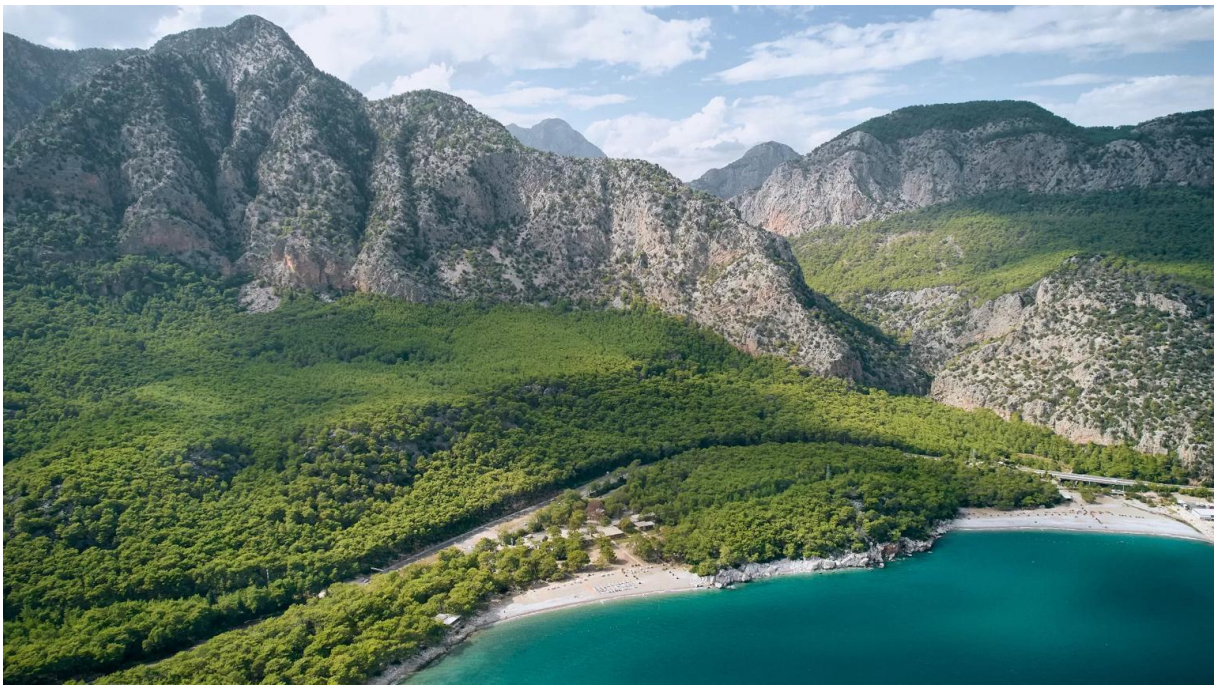

ÇEVRE • EKONOMİ • TOPLUM

ÇETADER BÜLTENİ

Eylül 2026

4. Sayı

Gezegen, ekonomi ve toplum için ortak bir gelecek

Çevre, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Derneği

İÇİNDEKİLER

01. Editörden

Eylül ayının ortak gündemi ve sürdürülebilir gelecek

02. Çevre Dosyası

İklim krizi, su güvenliği ve doğanın korunması

03. Ekonomi Penceresi

Enflasyon, ekonomik güven ve yeşil dönüşüm

04. Toplum ve Yaşam

Eşitlik, geçim koşulları ve adil dönüşüm

05. COP31: Antalya Dünya Sahnesinde

Kasım zirvesi öncesinde Türkiye ve yerel yönetimlerin rolü

01 | Editörden

Değerli okurlarımız,

Eylül ayı, doğanın korunması, ekonomik dayanıklılık ve toplumsal refah arasındaki güçlü bağı yeniden düşünmemiz gereken bir dönemi geride bıraktı. İklim değişikliğinin etkileri, kaynakların giderek daha dikkatli kullanılmasını zorunlu kılarken ekonomik gelişmeler de çevre politikalarının ve sosyal adaletin birlikte ele alınmasının önemini ortaya koyuyor.

Sürdürülebilirlik, yalnızca doğal kaynakları korumakla sınırlı değildir. Aynı zamanda insanların insanca yaşayabildiği, ekonomik fırsatlara eşit erişebildiği, kadınların ve gençlerin karar alma süreçlerine katılabildiği bir toplumsal düzeni hedefler.

Antalya'nın Kasım ayında ev sahipliği yapacağı COP31 İklim Zirvesi de bu açıdan önemli bir fırsattır. Bu fırsatın kalıcı bir değere dönüşmesi; yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, akademinin, özel sektörün ve yurttaşların sürece etkin katılımıyla mümkün olacaktır.

Çevre, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Derneği (ÇETADER) olarak dördüncü bültenimizde, Eylül ayının öne çıkan verilerini ve gelişmelerini üç temel eksende değerlendiriyoruz. Amacımız, sorunları görünür kılmanın yanında uygulanabilir çözümlere, ortak sorumluluğa ve sürdürülebilir bir gelecek için iş birliğine katkı sunmaktır.

Daha yaşanabilir bir dünya için bilgiye, dayanışmaya ve ortak akla ihtiyacımız var.

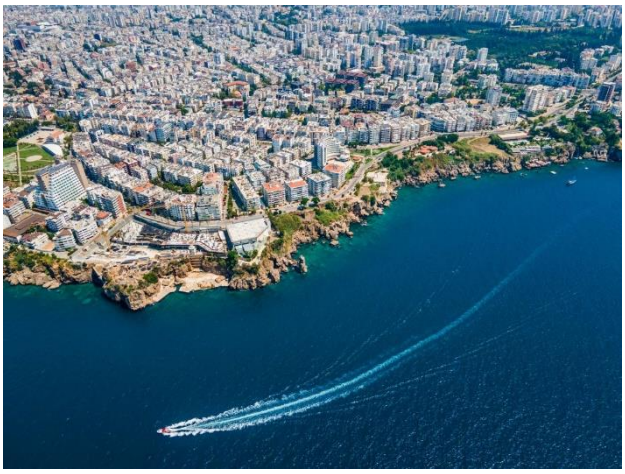
Keyifli okumalar dileriz.

Gülşen ARAS GÜLMEZ

ÇETADER – Çevre, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Derneği

Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

02 | Eylül ayından öne çıkan 5 gelişme

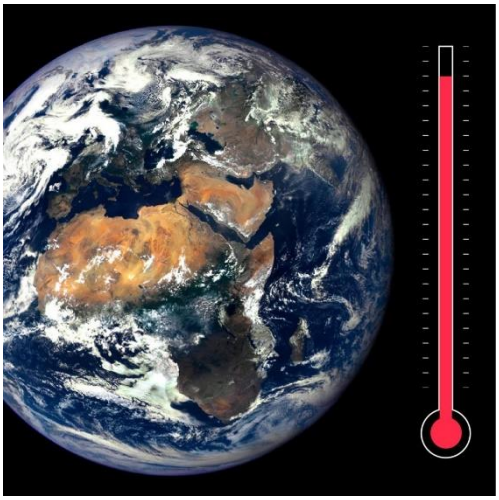

1. COP31 için ev sahibi ülke anlaşması yürürlüğe girdi

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında Türkiye ile yapılan ev sahibi ülke anlaşması 18 Eylül 2026'da yürürlüğe girdi. Antalya'da düzenlenecek zirvenin hazırlık sürecinde bu önemli bir aşama oldu.

2. Küresel sıcaklıklar yüksek seyrini sürdürdü

NOAA'nın Eylül 2026 değerlendirmesine göre ay, küresel ölçekte kayıtlardaki en sıcak ikinci eylül oldu. Deniz yüzeyi sıcaklıkları da yeni bir aylık rekor düzeye ulaştı.

3. Enflasyon hane bütçesinin temel gündemlerinden biri olmayı sürdürdü

TÜİK'e göre Eylül 2026'da tüketici fiyatları aylık %1,84, yıllık %29,73 arttı. Gıda ve alkolsüz içeceklerde yıllık artış %27,62 olarak açıklandı.

4. İklim politikalarında uygulama ve finansman öne çıktı

BM İklim Zirvesi'nde 23 Eylül'de temiz enerjiye geçişin hızlandırılması, iklim finansmanına erişim ve toplumların iklim etkilerine karşı dayanıklılığının artırılması ele alındı.

5. Yerel ölçekte iklim eyleminin önemi arttı

COP31'e hazırlanan Antalya açısından toplu ulaşım, su yönetimi, atıkların azaltılması, enerji verimliliği ve katılımcı kent politikaları, zirve gündeminin yerel yaşama yansıtılabileceği temel alanlar olarak öne çıkıyor. Bu başlık, ÇETADER'in yerel politika önerisidir.

03 | Çevre dosyası

İklim krizi artık geleceğin değil, bugünün meselesi

Eylül 2026'da yayımlanan NOAA verileri, küresel sıcaklık artışının devam ettiğini gösterdi. Dünya genelinde eylül ayı, ölçümlerin tutulduğu dönemin en sıcak ikinci eylülü olarak kayda geçti. Küresel deniz yüzeyi sıcaklıkları ise art arda dördüncü ay rekor seviyeye ulaştı.

Bu veriler, iklim değişikliğinin yalnızca çevresel bir sorun olmadığını; tarımsal üretimden su kaynaklarına, halk sağlığından kentlerin ekonomik dayanıklılığına kadar geniş bir alanı etkilediğini hatırlatıyor.

Su güvenliği: Her damla ortak geleceğimiz

Akdeniz havzasında yer alan Antalya için su yönetimi, sürdürülebilir kalkınmanın öncelikli başlıklarından biridir. Artan su talebi, tarımsal sulama, turizm faaliyetleri ve kentleşme; su kaynaklarının bütüncül bir yaklaşımla yönetilmesini gerektirir.

ÇETADER'in değerlendirmesine göre yerel su politikaları yalnızca yeni kaynaklar bulmaya değil, mevcut kaynakları korumaya da odaklanmalıdır.

Önerilerimiz:

- Şebekelerdeki su kayıplarının azaltılması ve düzenli altyapı denetimi.
- Yağmur suyu hasadı ve arıtılmış atık suyun uygun alanlarda yeniden kullanılması.
- Tarımsal sulamada verimli ve ihtiyaca dayalı yöntemlerin yaygınlaştırılması.
- Yeraltı suları ve kıyı ekosistemlerinin düzenli izlenmesi.
- Hanelerde, otellerde ve işletmelerde su tasarrufu bilincinin geliştirilmesi.

Ormanlar, biyoçeşitlilik ve ekosistem dayanıklılığı

Ormanların korunması, yalnızca ağaç varlığının sürdürülmesi anlamına gelmez. Orman ekosistemleri karbon depolama, toprağın korunması, su döngüsü ve canlı çeşitliliğinin devamı açısından hayati önemdedir.

Yangın riski yüksek bölgelerde önleyici çalışmaların güçlendirilmesi; yangın sonrasında ise bilimsel verilere dayalı ekolojik iyileştirme yapılması gerekir. Her alanın ağaçlandırılması tek başına doğru çözüm değildir; yerel ekosisteme uygun türler ve doğal yenilenme süreçleri dikkate alınmalıdır.

Döngüsel ekonomi: Atığı azalt, değeri koru

Doğal kaynakların sınırsız olmadığı gerçeği, üretim ve tüketim alışkanlıklarının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılıyor. Döngüsel ekonomi; ürünlerin daha uzun süre kullanılmasını, tamir edilmesini, yeniden değerlendirilmesini ve geri dönüştürülmesini esas alır.

ÇETADER'in yerel ölçekte öncelik verdiği uygulamalar:

- Tek kullanımlık ürünlerin azaltılması.
- Organik atıkların kompostlanması.
- Ambalaj atıklarının kaynağında ayrıştırılması.
- İşletmeler arasında yeniden kullanım ve yan ürün değerlendirme ağlarının kurulması.
- Belediyeler, üniversiteler, sivil toplum ve işletmeler arasında ortak projeler geliştirilmesi.

ÇETADER'in çevre yaklaşımı

Su hakkı ve güvenliği

Temiz suya erişimin korunması, su kaynaklarının bilimsel ve adil yönetimi.

Doğanın korunması

Ormanların, kıyıların, tarım alanlarının ve biyolojik çeşitliliğin gelecek kuşaklara aktarılması.

Kaynak verimliliği

Atık oluşumunu azaltan, kaynakları verimli kullanan üretim ve tüketim modelleri.

04 | Ekonomi penceresi

Eylül 2026 ekonomik görünümü

Eylül ayında açıklanan resmi göstergeler, fiyat artışlarının hane bütçeleri üzerindeki etkisinin ve ekonomik beklentilerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Yıllık TÜFE	Aylık TÜFE
%29,73	%1,84
Eylül 2026	Eylül 2026
Ekonomik güven endeksi	Tüketici güven endeksi
101,3	91,9
Bir önceki ay: 100,6	Bir önceki ay: 90,8

Kaynak: TÜİK, Eylül 2026 tüketici fiyatları, ekonomik güven ve tüketici güven endeksleri. TÜİK +2

Veriler bize ne söylüyor?

Tüketici fiyat endeksinin yıllık %29,73 artması, fiyatların geçen yılın aynı ayına kıyasla yükselmeye devam ettiğini gösteriyor. Aylık artışın %1,84 olması ise fiyat düzeyinin gerilediği anlamına gelmiyor; yalnızca bir önceki aya göre artış hızını ifade ediyor.

Ekonomik güven endeksi 101,3'e yükselirken tüketici güven endeksi 91,9 olarak açıklandı. Bu göstergeler farklı alanları ölçüyor; dolayısıyla ekonomik güven endeksindeki artış, hanelerin mevcut ekonomik koşullardan bütünüyle memnun olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.

Yeşil dönüşüm: Çevresel sorumluluk, ekonomik fırsat

Enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, atıkların azaltılması ve kaynakların verimli kullanılması; çevresel kazanımların yanı sıra işletmelerin maliyetlerini ve kaynak bağımlılığını azaltma potansiyeli taşır.

Ancak yeşil dönüşümün başarısı yalnızca yatırım miktarıyla ölçülemez. Küçük işletmelerin finansmana erişimi, çalışanların yeni beceriler kazanması ve dönüşümün maliyetlerinin toplumun kırılgan kesimlerine yüklenmemesi de önemlidir.

ÇETADER'in ekonomik politika önerileri:

1. Küçük ve orta ölçekli işletmelere enerji verimliliği yatırımları için erişilebilir finansman sağlanması.
2. Yerel üreticilerin kısa tedarik zincirleri ve kooperatifler yoluyla desteklenmesi.
3. Yeşil iş alanlarına yönelik mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılması.
4. Kamu yatırımlarında yaşam döngüsü maliyeti ve çevresel etki değerlendirmesinin güçlendirilmesi.
5. Çevresel yatırımların sosyal faydasının ve kamu kaynaklarının kullanımının şeffaf biçimde izlenmesi.

05 | Toplum ve yaşam

Sürdürülebilir toplum, eşit fırsatlarla kurulur

Sürdürülebilir kalkınmanın çevre ve ekonomi kadar önemli bir boyutu da toplumsal adalettir. Eğitim, sağlık, güvenli barınma, insana yakışır çalışma koşulları ve karar alma süreçlerine katılım; toplumların dayanıklılığını güçlendiren temel unsurlardır.

Ekonomik baskılar her haneyi aynı ölçüde etkilemez. Düşük gelirli aileler, bakım sorumluluğu üstlenen kadınlar, güvencesiz çalışanlar ve kaynaklara erişimi sınırlı kırsal topluluklar ekonomik ve çevresel değişimlerden daha fazla etkilenebilir.

Kadın emeği ve yeşil dönüşüm

Kadınların tarım, enerji, geri dönüşüm, kooperatifçilik ve yerel kalkınma alanlarındaki katkıları görünür kılınmalıdır. Kadınların yalnızca dönüşümün uygulayıcısı değil, kararların oluşturulmasında söz sahibi olması gerekir.

ÇETADER'in önerdiği öncelikler:

- Kadın kooperatiflerinin üretim, pazarlama ve dijitalleşme kapasitelerinin güçlendirilmesi.
- Kadınların yeşil mesleklerde eğitim ve istihdam olanaklarına erişiminin artırılması.
- Ücretsiz bakım emeğini azaltan sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması.
- Yerel iklim ve kalkınma planlarına kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların katılımının sağlanması.

Adil dönüşüm neden gerekli?

İklim politikaları, çalışanların geçim kaynaklarını ve kentlerin ekonomik yapısını değiştirebilir. Bu değişim sırasında bazı sektörler küçülürken yenileri gelişebilir. Adil dönüşüm yaklaşımı,

çalışanların yeniden eğitimini, yeni istihdam olanaklarına erişimini ve sosyal koruma mekanizmalarını birlikte ele alır.

Bir politika, çevreyi korurken insanların yaşam koşullarını ağırlaştırıyorsa yeniden değerlendirilmelidir. Kalıcı başarı; çevresel hedeflerin, insana yakışır işlerin ve sosyal adaletin birlikte gözetilmesiyle mümkündür.

Toplumsal dayanıklılık için beş adım

1. Yerel ihtiyaçları esas alan sosyal destek programları geliştirmek.
2. Kadınların ve gençlerin karar alma süreçlerine etkin katılımını sağlamak.
3. İklim değişikliğine karşı erken uyarı, afet hazırlığı ve mahalle dayanışmasını güçlendirmek.
4. Yeşil beceriler ve yaşam boyu öğrenme programlarını yaygınlaştırmak.
5. Kamu politikalarının toplumsal etkilerini ölçmek ve sonuçları kamuoyuyla paylaşmak.

06 | Özel dosya: COP31 Antalya 2026

9–20 Kasım 2026 • Antalya, Türkiye

Antalya'dan dünyaya: İklim eylemi için fırsat

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 31. Taraflar Konferansı (COP31), 9–20 Kasım 2026 tarihlerinde Antalya EXPO Merkezi'nde düzenlenecek. Türkiye ve Avustralya, belirlenen ortaklık çerçevesinde COP31 sürecinde birlikte çalışıyor.

COP31, iklim değişikliğine ilişkin uluslararası müzakerelerin yanı sıra iklim finansmanı, temiz enerjiye geçiş, uyum politikaları ve kırılgan toplulukların korunması gibi konuların ele alınacağı önemli bir platformdur.

Birleşmiş Milletler'in 23 Eylül'de düzenlediği İklim Zirvesi'nde de mevcut taahhütlerin uygulamaya geçirilmesi, temiz enerji yatırımlarının hızlandırılması ve iklim finansmanına erişimin güçlendirilmesi öne çıktı.

COP31 Antalya için ne ifade ediyor?

Antalya'nın ev sahipliği, kente uluslararası ölçekte görünürlük kazandırma fırsatı sunarken sürdürülebilir kent yönetimi konusunda da önemli sorumluluklar getiriyor.

Bu fırsatın kalıcı bir kazanıma dönüşmesi için:

- Su yönetimi: Turizm, tarım ve kentlerin su ihtiyacını birlikte gözeten uzun vadeli planlar hazırlanmalı.
- Ulaşım: Toplu taşıma ve düşük emisyonlu ulaşım seçenekleri güçlendirilmeli.

- Atık yönetimi: Etkinliklerde tek kullanımlık malzemeler azaltılmalı, yeniden kullanım ve geri dönüşüm sistemleri kurulmalı.
- Enerji verimliliği: Kamu binaları, konaklama tesisleri ve etkinlik alanlarında enerji tüketimi azaltılmalı.
- Sivil toplum katılımı: Yerel dernekler, üniversiteler, meslek örgütleri, kadınlar ve gençler karar süreçlerine dahil edilmeli.
- Şeffaflık: Etkinliklerin çevresel etkileri ve kalıcı kazanımları ölçülerek kamuoyuyla paylaşılmalı.

ÇETADER'in COP31 çağrısı

Zirveden uygulamaya geçiş

Antalya'nın iklim diplomasisindeki rolü, yalnızca uluslararası bir toplantıya ev sahipliği yapmasıyla sınırlı kalmamalıdır. Zirve; yerel iklim eylemini güçlendiren, çevresel verileri erişilebilir kılan ve sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımını artıran kalıcı bir dönüşümün başlangıcı olmalıdır.

ÇETADER olarak beklentimiz: İklim hedeflerinin ölçülebilir, kapsayıcı, şeffaf ve toplumsal adaleti gözeten yerel politikalara dönüşmesidir.

07 | Dünyadan

İklim gündemi sınırları aşıyor

Eylül ayında öne çıkan uluslararası gelişmeler, iklim krizine karşı mücadelenin ülkeler arası iş birliği gerektirdiğini bir kez daha gösterdi.

23 Eylül — Birleşmiş Milletler İklim Zirvesi

New York'taki zirvede iklim taahhütlerinin hızla uygulanması, temiz enerji ve iklim finansmanı gündeme geldi.

7–11 Eylül — Bakü İklim Haftası

UN Climate Change tarafından duyurulan etkinlik, Yeosu'da gerçekleştirilen önceki iklim çalışmalarından edinilen deneyimleri uygulamaya dönük çözümlerle buluşturmayı hedefledi.

Küresel sıcaklık ve okyanusların durumu

NOAA'nın aylık değerlendirmesi, küresel deniz yüzeyi sıcaklıklarının rekor seviyeye ulaştığını bildirdi. Bu durum, okyanusların iklim sistemindeki önemini yeniden gündeme taşıdı.

08 | Bu ayın kavramı: Adil dönüşüm

Adil dönüşüm, düşük karbonlu ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir ekonomiye geçilirken çalışanların, yerel toplulukların ve kırılgan grupların haklarının korunmasını esas alan yaklaşımdır.

Bu kavramın temel sorusu şudur: Çevreyi korumak için yapılan değişikliklerin faydaları kimlere ulaşacak, maliyetleri kimler üstlenecek?

Örneğin kömür veya fosil yakıt ağırlıklı sektörlerden temiz enerjiye geçişte çalışanların yeni mesleki beceriler kazanması, istihdam olanaklarına erişmesi ve sosyal güvenceye sahip olması önemlidir. Aynı şekilde düşük gelirli hanelerin enerji dönüşümünün maliyetleri altında ezilmemesi gerekir.

ÇETADER açısından adil dönüşüm, çevre politikalarının sosyal politikalarla birlikte planlanması demektir.

09 | ÇETADER öneriyor

Yerelden başlayan sürdürülebilirlik için 7 somut adım

1. Su tasarrufu seferberliği

Belediyeler, okullar, oteller ve işletmeler için ölçülebilir su tasarrufu hedefleri oluşturulmalı.

2. Yerel ekosistemlerin korunması

Ormanlar, kıyılar, sulak alanlar ve tarım alanları için bilimsel temelli koruma politikaları desteklenmeli.

3. Atıksız yaşam kültürü

Yeniden kullanım, tamir, paylaşım ve kompost uygulamaları yerel projelerle yaygınlaştırılmalı.

4. Enerji verimliliği

Binalarda yalıtım, verimli aydınlatma ve uygun yenilenebilir enerji uygulamaları teşvik edilmeli.

5. Katılımcı yerel yönetim

Kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları, kadınlar ve gençler çevre ve kalkınma kararlarına etkin biçimde katılmalı.

6. Yerel ve dayanışmacı ekonomi

Kooperatifler, küçük üreticiler ve yerel işletmelerin sürdürülebilir üretim kapasitesi desteklenmeli.

7. Veriye dayalı izleme

Çevre, ekonomi ve toplumsal refah göstergeleri düzenli olarak izlenmeli; sonuçlar kamuoyuna açık biçimde sunulmalı.

10 | Eylül ayından çıkardığımız 5 ders

1. İklim krizi beklemiyor. Bilimsel veriler, azaltım ve uyum politikalarının hızlandırılması gerektiğini gösteriyor.
2. Ekonomik göstergeler insan yaşamından bağımsız okunamaz. Fiyatlar, istihdam ve gelir dağılımı hane refahını doğrudan etkiliyor.
3. Su ve doğa ortak varlıklarımızdır. Bu kaynakların korunması, uzun vadeli kalkınmanın temel koşuludur.
4. Sürdürülebilirlik sosyal adalet gerektirir. Kadınlar, gençler ve kırılgan gruplar dönüşüm süreçlerinin dışında bırakılamaz.
5. Yerel adımlar küresel sonuçlar yaratabilir. Şeffaf ve katılımcı yerel politikalar, uluslararası iklim hedeflerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırır.

11 | Önümüzdeki ay: Ekim 2026 gündemi

Eylül ayında belirginleşen başlıklar, ekim ayında da izlenmeye devam edilmeli. Özellikle Antalya'nın COP31'e hazırlık süreci, çevresel dayanıklılık ve ekonomik gelişmeler yakından takip edilmeli.

COP31 hazırlıkları

Zirve öncesindeki uluslararası görüşmeler, iklim finansmanı ve sivil toplum katılımına ilişkin gelişmeler.

Mevsimsel geçiş ve iklim dayanıklılığı

Su kaynaklarının durumu, orman alanlarının korunması ve kentlerin iklim risklerine hazırlığı.

Ekonomik göstergeler

Enflasyon, tüketici güveni, istihdam ve tarımsal girdi maliyetlerine ilişkin yeni veriler.

Sivil toplum ve toplumsal dayanışma

Yerel iş birlikleri, kadınların ekonomik katılımı ve sürdürülebilir kalkınma projeleri.

ÇETADER

Çevre, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Derneği

Daha yaşanabilir bir dünya, daha adil bir toplum ve sürdürülebilir bir gelecek için…

Bilgiyle, dayanışmayla ve ortak sorumlulukla…